

ISSN 2223-3822

Vasina, A. (2015). Interdependence of structural and competitive characteristics of national economy [Vzaiemozalezhnist strukturnykh i konkurentnykh kharakterystyk natsionalnoi ekonomiky]. *Socio-Economic Problems and the State* [online]. 13 (2), p. 149-160. [Accessed November 30, 2015]. Available from: <<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15vayhne.pdf>>

Взаємозалежність структурних і конкурентних характеристик національної економіки

Алла Васіна

Тернопільський національний економічний університет,
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46020, Україна
докторант кафедри менеджменту та публічного управління
e-mail: vasina70@mail.ru

Article history:

Received: September, 2015

1st Revision: September, 2015

Accepted: October, 2015

JEL classification:

O11

H11

H54

UDC:

330

341

Abstract: В статті обґрунтовано взаємозалежність структури і конкурентоспроможності національної економіки, дослідження якої дозволяє закласти підґрунтя для об'єктивізації спрямування структурних перетворень на посилення конкурентних позицій економічної системи як базису подальшого формування і ефективного використання потенціалу соціально-економічного розвитку. Метою статті є окреслення підходів до розкриття взаємозалежності структури та конкурентоспроможності економіки і визначення передумов взаємопідсилення прояву структурних та конкурентних її характеристик, які доцільно враховувати при формуванні пріоритетів та механізмів структурної перебудови. З використанням міжнародних рейтингів конкурентоспроможності здійснено аналіз конкурентоспроможності національної економіки та визначено основні вектори цілеспрямованих структурних трансформацій, через які Україні доцільно закріплювати і підвищувати свої конкурентні позиції. Проаналізовано конкурентоспроможність окремих галузей і видів діяльності національної економіки з використанням критерію продуктивності праці. На основі розрахунку індексу конкурентоспроможності українських товарів ідентифіковано структурні проблеми української економіки. За результатами дослідження зроблено висновок, що в Україні склалася вкрай складна ситуація, за якої чітко простежується замикання кола поглиблення негативних взаємовпливів між структурними і конкурентними характеристиками національної економічної системи, коли структура останньої не забезпечує необхідні передумови для формування і закріплення конкурентних переваг, а низька конкурентоспроможність не сприяє розвитку ресурсного потенціалу удосконалення структури економіки.

Keywords: структура економіки, конкурентоспроможність економіки, структурні перетворення, конкурентні позиції

Васіна А. Взаємозалежність структурних і конкурентних характеристик національної економіки [Електронний ресурс] / Алла Васіна // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2015. — Вип. 2 (13). — С.149-160. — Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15vayhne.pdf>.

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми

Функціонування національної економіки як відкритої системи знаходиться в площині вирішення завдань підвищення її конкурентоспроможності на основі покращення структурних характеристик. Актуальність розгляду взаємозалежності структури і конкурентоспроможності національної економіки визначається тим, що її аналіз гіпотетично дозволяє закласти підґрунтя для об'єктивізації спрямування структурних перетворень на посилення конкурентних позицій економічної системи, як базису подальшого формування і ефективного використання потенціалу соціально-економічного розвитку. Тобто, через орієнтацію структури економіки на забезпечення її конкурентоспроможності закладаються підвалини структури економічної системи у відповідності до назрілих нових суспільних вимог. Цим самим створюються можливості узгодженого паралельного формування стратегічних контурів структури національної економічної системи та ресурсів їх досягнення. Особлива гострота даних питань обумовлена двома групами викликів, що пов'язані з: посиленням конкуренції між вітчизняними та іноземними виробниками товарів і послуг на внутрішньому ринку; загостренням конкурентної боротьби на міжнародних ринках та ускладненням умов входження і закріплення національного виробництва у світовому господарстві.

2. Аналіз останніх досліджень

Дослідженню структурної складової підвищення конкурентоспроможності економіки приділяється увага у наукових працях зарубіжних і вітчизняних вчених. Серед яких можна виділити Амошу О.І., Гейця В.М., Горника В.Г., Колодко Г.В., Крючкову І.В., Паламарчука О.М., Покришку Д.С., Портера М.Ю., Радзієвську С.О., Семиноженка В.П., Сотник І.М., Шинкоренко Т.П.. Однак динамічна трансформація середовища функціонування національної економічної системи, поява нових глобальних та внутрішньонаціональних викликів актуалізують необхідність перманентної діагностики впливу структури економіки на її конкурентоспроможність з метою об'єктивізації вироблення структурної політики.

3. Постановка завдання

Метою статті є окреслення підходів до розкриття взаємозалежності структури та конкурентоспроможності економіки та визначення передумов взаємопідсилення прояву структурних та конкурентних її характеристик, які доцільно враховувати при формуванні пріоритетів та механізмів структурної перебудови.

4. Виклад основного матеріалу

Конкурентоспроможність країни як здатність економіки однієї держави конкурувати з економіками інших держав за рівнем ефективного використання національних ресурсів, продуктивності господарства й забезпечення на цій основі високого рівня життя населення [1, с.26], виступає однією з основних цілей структурних перетворень та чинником формування передумов для ефективного здійснення останніх одночасно. Завдання підвищення конкурентоспроможності економіки є одним з найскладніших в економічній політиці, розв'язання якого вимагає застосування системного підходу до формування спроможності національної економічної системи ефективно використовувати й розвивати наявний потенціал та адаптувати структуру до вимог і змін кон'юнктури міжнародних ринків. В контексті вирішення даного питання важливим є визначення рівня конкурентоспроможності національної економіки та її залежності від структурних характеристик. При цьому на особливу увагу та підтримку заслуговує позиція науковців стосовно того, що недостатньо аналізувати лише видимі відображення конкурентоспроможності (темпи економічного зростання, прибутковість, частки ринку), а необхідно також зосередитися на таких питаннях, як структурні зміни в економіці, в тому числі структура її зовнішньої торгівлі, рівень залежності від іноземного капіталу та рівень конкуренції, трансформація національних інститутів і зміни ментальності суспільства. Таким чином, необхідно реалізувати заходи, спрямовані не лише на зміну конкурентної позиції країни (статична конкурентоспроможність), а також на довгострокову спроможність конкурувати (динамічна конкурентоспроможність) [2, с. 10].

Загальну характеристику конкурентоспроможності національної економіки та основних векторів цілеспрямованих структурних трансформацій, через які Україні доцільно закріплювати і підвищувати свої конкурентні позиції дають міжнародні рейтинги конкурентоспроможності, серед яких на особливу увагу заслуговують рейтинги Міжнародного інституту розвитку менеджменту (Лозанна) та Світового економічного форуму (Давос). Інформаційною основою діагностики прояву структурних чинників

формування конкурентних позицій національної економіки також виступають рейтинги за Індексом людського розвитку та Індексом економічної свободи.

Дослідники Міжнародного інституту розвитку менеджменту в Лозанні розглядають конкурентоспроможність країни як спроможність національної економіки створювати і підтримувати середовище, в якому виникає конкурентоспроможний бізнес. За результатами The IMD World Competitiveness Yearbook – щорічного аналітичного дослідження конкурентоспроможності, яке проводить Міжнародний інститут розвитку менеджменту і передбачає оцінку країн на основі аналізу 333 критеріїв за чотирма основними показниками: економічний розвиток країни; ефективність уряду; стан ділового середовища; стан інфраструктури – Україна в 2015 році в рейтингу з 61 країни зайняла 60 місце, опустившись на 11 позицій в порівнянні з 2014 роком (табл. 1). В рамках рейтингу на 12 позицій мало місце падіння за показником економічного розвитку країни, на 7 позицій – за показником ефективності державного управління, на 6 позицій – за показником стану ділового середовища і на 4 позиції – за показником стану інфраструктури [3].

За Індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), що розраховується Світовим економічним форумом, Україна у 2014-2015 роках зайняла 76-у позицію серед 144 країн світу, поступившись таким країнам як Словаччина (75), Грузія (69), Угорщина (60), Румунія (59), Болгарія (54), Росія (53), Туреччини (45), Польща (43), Чехія (37).

Даний Індекс охоплює 12 складових конкурентоспроможності, роль кожного з яких характеризує власна позиція в рейтингу. Так, за впливом на формування Індeksu глобальної конкурентоспроможності України у 2014-2015 роках основні показники займали такі позиції: розмір внутрішнього ринку (38); вища освіта і професійна підготовка (40); охорона здоров'я і початкова освіта (43); інфраструктура (68); ефективність ринку праці (80); інноваційний потенціал (81); технологічний рівень (85); конкурентоздатність компаній (99); макроекономічна стабільність (105); розвинутість фінансового ринку (107); ефективність ринку товарів і послуг (112); якість інститутів (130)[4]. Практично кожен з цих показників є відображенням структурних характеристик економіки та індикатором необхідності першочергових дій щодо їх покращення.

Таблиця 1. Місце України у рейтингах конкурентоспроможності [5; 6]

Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015
За рейтингом конкурентоспроможності Міжнародного інституту розвитку менеджменту (Institute of Management Development) <i>Позиція рейтингу</i>	56 з 57 країн	57 з 59 країн	56 з 59 країн	49 з 60 країн	49 з 60 країн	60 з 61 країни
<i>індекс</i>	40.421	51.454	46.878	54.234	50.872	41.986
За рейтингом конкурентоспроможності Всесвітнього Економічного Форуму <i>Позиція рейтингу</i>	82	89	82	73	84	76
<i>Сума балів (1-7)</i>	4,0	3,9	4,0	3,9	4,0	4,14

Аналіз динаміки основних складових Індeksu глобальної конкурентоспроможності України за останні п'ять років (табл. 2) показує, що тільки одна з них – "Інфраструктура" має тенденцію до підвищення своєї позиції в рейтингу і забезпечення позитивного впливу на конкурентоспроможність національної економіки, динаміка рейтингових значень всіх інших складових свідчить про закріплення негативних тенденцій у прояві структурних чинників, що формують передумови забезпечення останньої, про наявність структурних диспропорцій, які мають місце в розрізі всіх видів структури української економіки і виступають бар'єром її входження до переліку висококонкурентних економік.

Таблиця 2. Рейтинги складових Індeksu глобальної конкурентоспроможності України [7]

Складова конкурентоспроможності	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Якість інститутів	120	134	131	132	137	130
Інфраструктура	78	68	71	65	68	68
Макроекономічна стабільність	106	132	112	90	107	105

Охорона здоров'я і початкова освіта	68	67	74	62	62	43
Вища освіта і професійна підготовка	46	46	51	47	43	40
Ефективність ринку товарів і послуг	109	129	129	117	124	112
Ефективність ринку праці	49	54	61	62	84	80
Розвинутість фінансового ринку	106	119	116	114	117	107
Технологічний рівень	80	83	82	81	94	85
Розмір внутрішнього ринку	29	38	38	38	38	38
Конкурентоздатність компаній	91	100	103	91	97	99
Інноваційний потенціал	62	63	74	71	93	81

Низькі рейтинги складових Індексу глобальної конкурентоспроможності за показниками "Якість інститутів", "Ефективність ринку товарів і послуг", "Розвинутість фінансового ринку", "Макроекономічна стабільність", "Технологічний рівень", "Інноваційний потенціал" сигналізують про необхідність посилення конкурентних переваг вітчизняної економіки на основі системного удосконалення її структури, і в першу чергу, технологічної, відтворювальної, інституційної.

В аспекті розгляду взаємозалежності структурних і конкурентних характеристик національної економіки на особливу увагу заслуговує аналіз впливу на конкурентоспроможність структури національного багатства, і зокрема такого його структурного елементу як людський потенціал. На початку XXI століття структура національного багатства розвинутих зарубіжних країн, зокрема країн "сімки" та ЄС, виглядає наступним чином: 78% приходить на людський потенціал; 4% – на природні ресурси; 18% – на відтворювальні ресурси. Відповідно до розрахунків дослідників Інституту економіки та прогнозування НАН України, багатство української нації у 2005 р. складалося з: 48,9% людського капіталу, 36,6% природного капіталу, 14,5% реального капіталу [8, с. 33-36]. У сучасному світовому співтоваристві спостерігається все більш злагожене розуміння того, що соціально-економічний прогрес визначається не стільки матеріально-технічною базою виробництва, а тими якісними та структурними зрушеннями, що напряму й безпосередньо визначаються людським чинником [9, с. 70].

Розвиток постіндустріальної, інноваційної економіки пов'язується з процесами її інтелектуалізації, а конкурентоспроможність – з створенням та застосуванням нових знань, інтелектуального продукту, ексклюзивних цінностей, а відтак, саме розвиток і ефективне використання людського потенціалу, і збільшення таким чином його частки в національному багатстві, слід розглядати в якості основного джерела формування конкурентних переваг української економіки.

За оцінками багатьох економістів, інвестиції в людський капітал є найвигіднішими, в порівнянні з інвестуванням інших видів капіталу, як для окремої людини, так і для суспільства в цілому. Використання людського капіталу означає, що продуктивні здібності людини є особистим надбанням і набувають форми капіталу в умовах ринкової економіки [10].

Реалізація прагнень України в орієнтації на європейські стандарти життя вимагає проведення структурних перетворень в економіці, які б дозволили сформувати нову якість людського капіталу і на цій основі закласти підґрунтя подальшої структурної модернізації і підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Індикатором для оцінки і порівняння розвитку людського капіталу, як вагомого чинника формування конкурентних позицій національних економік, служить Індекс людського розвитку, за яким Україна в 2014 років займала 83 позицію, що на 14 пунктів нижче, ніж в 2010 році (табл. 3) [11], значно відстаючи від високорозвинених країн світу.

Таблиця 3. Рейтинг України за Індексом людського розвитку [11]

Показник	Роки			
	2007	2010	2013	2014
Індекс людського розвитку	0,786	0,710	0,740	0,734
Місце в рейтингу	82 серед 179 країн	69 серед 169 країн	78 серед 186 країн	83 серед 187 країн

Формування інноваційної економіки, економіки знань пов'язується з розвитком інформаційно-комунікативних технологій, використанням нових знань і безперервним навчанням працівників, підвищенням рівня інтелектуалізації видів діяльності, динамічністю інноваційно-технологічних змін,

креативним підходом до вирішення нестандартних завдань, що зумовлює посилення вимог до розвитку людського капіталу. За цих умов структурна модернізація галузей розвитку людського капіталу має розглядатися в якості відправної передумови структурної збалансованості національної економіки і повинна здійснюватися в орієнтації на забезпечення готовності людського капіталу до вимог постіндустріального суспільства та доступності їх послуг для широких верств населення.

Вагома роль у створенні передумов для закріплення конкурентних позицій національної економіки належить її інституційній структурі, багатоаспектний прояв впливу якої знаходить інтегроване вираження в такому показнику як Індекс економічної свободи, який свідчить про рівень лібералізації взаємодії держави і бізнесу та дозволяє порівнювати обмеження і перешкоди на шляху економічної діяльності, до яких вдаються уряди різних країн. По суті економічна свобода відображає рівень сприятливості інституційного середовища для формування конкурентних позицій суб'єктів господарювання, розвитку конкуренції, і, на цій основі, окреслює перспективи конкурентоспроможності національної економіки в цілому. Індекс економічної свободи дозволяє в розрізі таких десяти складових підіндексів, як: свобода бізнесу; свобода торгівлі; податкова свобод; державні витрати; грошова свобода; свобода інвестицій; фінансова свобода; захист прав власності; свобода від корупції; свобода трудових стосунків, ідентифікувати можливості та бар'єри розвитку і використання підприємницького потенціалу в напрямі структуризації економіки як базису подальшого підвищення її конкурентоспроможності.

Показник Індeksu економічної свободи в Україні впродовж останніх 10 років демонструє тенденцію до стабільного падіння: з 2005 по 2015 рік Україна втратила 64 місця у рейтингу, а індекс за цей час упав на 8,9 балів (2005 р. – 55,8 балів, 2015 р. – 46,9 бала). При цьому середній показник по всіх країнах світу майже не змінився (близько 60 балів). Починаючи з 2009 р., Україна стабільно відноситься до категорії деспотичних держав, в якій не відбуваються ключові перетворення (менше 49,9 балів). У 2015 році Україна за індексом економічної свободи займала 162 позицію серед 178 країн світу. Серед 10 індикаторів економічної свободи в Україні найпроблемніші показники: по свободі інвестицій – 15 балів; правах власності – 20 балів; свободі від корупції – 25 балів; державних витратах – 28 балів; фінансовій свободі – 30 балів [12]. Така ситуація свідчить про вкрай несприятливі умови інституційної структуризації національної економіки, звуження можливостей структурного інституційного чинника щодо сприяння її конкурентоспроможності.

За твердженням американського економіста М. Портера, конкурентоспроможність на національному рівні – це постійна підтримка продуктивності праці на більш високому, ніж у конкурентів, рівні, за рахунок використання безперервного процесу винаходів і впровадження інновацій [13, с. 32]. Саме таким шляхом розв'язують завдання зміцнення своїх конкурентних позицій економічно розвинуті країни, що дозволяє їм досягати необхідний рівень конкурентоспроможності на світових ринках та одночасно підтримувати високі доходи і рівень життя населення і, перш за все, освітній рівень свого населення, що є основою цього технологічного шляху.

Оскільки формування конкурентоспроможності національної економіки базується на конкурентоспроможності окремих її складових, якими є галузі й види діяльності, окремі суб'єкти підприємницької діяльності, в основі якої лежить рівень їх продуктивність, то розкриття конкурентного потенціалу доцільно здійснювати через призму структуризації економічної системи за рівнем продуктивності її елементів.

За продуктивністю праці Україна значно поступається економічно розвинутим країнам та країнам ближнього зарубіжжя. Так, в 2012 році продуктивність праці в Україні становила лише 15,3% від відповідного показника у США, 16,1% – показника Норвегії, 17,9% – Бельгії, 19,6% – Австрії, 20,9% – Австрії, 20,9% – Німеччини, 31,5% – Польщі, 34,4 % – Естонії, 32,5% – Литви, 39,5% – Латвії, 47,1% – Росії, 52,8% – Болгарії, 51,6 – показника Білорусії (табл. 4) [14].

Міжнародні фінансові організації, зокрема Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Світовий банк, наголошують на складній ситуації, яка має місце в Україні із показниками росту сукупної факторної продуктивності. Так, за розрахунками даних інституцій, у 2006– 2011 рр. вони були нижче нуля. Раніше, у 1996–2005 рр., показник росту сукупної факторної продуктивності становив лише 1,7% на рік. Такі низькі показники свідчать про те, що ріст продуктивності праці в Україні, в основному, відбувається за рахунок капітальних інвестицій, а не завдяки «чистому» підвищенню продуктивності праці через залучення висококваліфікованих кадрових ресурсів, використання передових методів ведення бізнесу та швидкі темпи запровадження інноваційних технологій. Іншими словами, такий ріст можна назвати «екстенсивним» на відміну від «інтенсивного» росту, який спостерігався в сусідніх країнах, де ріст сукупної факторної продуктивності був основним джерелом розвитку та конвергенції економіки [15].

Таблиця 4. Продуктивність праці в країнах світу (дані Європейської економічної комісії ООН), тис. дол. / особу [14]

Країни	Роки							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
США	87,78	88,47	89,21	89,6	90,59	92,57	93,54	93,84
Норвегія	92,97	91,77	90,6	88,42	87,56	88,21	88,18	88,98
Бельгія	79,05	80,21	81,26	80,67	78,74	79,6	80,23	79,9
Австрія	70,11	71,62	72,97	73,28	71,07	72,95	73,51	72,97
Німеччина	66,59	68,41	69,08	68,81	65,57	67,38	68,7	68,53
Фінляндія	67,37	69,07	71,2	70,74	66,95	68,84	68,76	67,91
Швеція	67,89	69,62	70,3	69,26	66,92	69,99	71,99	72,14
Польща	37,37	38,45	39,32	39,83	40,36	41,73	43,09	45,54
Литва	33,17	35,15	37,55	39,0	35,6	38,16	39,63	44,08
Естонія	36,87	38,66	41,01	38,87	37,17	40,41	41,24	41,65
Латвія	29,18	31,2	33,14	31,43	29,86	30,9	35,27	36,3
Росія	24,89	26,65	28,22	29,54	27,87	28,8	29,77	30,45
Болгарія	21,72	22,38	23,09	23,89	23,33	24,68	25,92	27,13
Білорусь	18,96	20,6	22,14	23,93	23,82	25,38	26,83	27,76
Україна	12,72	13,62	14,58	14,87	13,11	13,67	14,32	14,33

Загальне значне відставання України за рівнем продуктивності праці від економічно розвинутих країн та країн колишнього соціалістичного табору обумовлене відставанням за цим показником практично у всіх галузях національної економіки. Рівень продуктивності праці в економіці України за видами економічної діяльності засвідчує про відсутність необхідних передумов для прориву через формування синергетичного ефекту на основі взаємодії галузей із взаємообумовлюючою продуктивністю. Так, в 2013 році продуктивність в такій базовій галузі національної економіки як переробна промисловість складала 95,6% середнього показника по економіці, а за таким видом економічної діяльності як професійна, наукова та технічна діяльність – 119,3% (табл. 5).

Таблиця 5. Продуктивність праці в економіці України за видами економічної діяльності, тис. грн. / особу [16]

Види економічної діяльності	Рік	
	2012	2013
По економіці в цілому	73,93	75,86
Сільське, лісове та рибне господарство	31,4	37,99
Промисловість добувна	185,63	189,33
Промисловість переробна	74,91	72,54
Будівництво	44,13	41,52
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	45,2	46,55
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	81,79	85,56
Тимчасове розміщення й організація харчування	28,44	28,37
Інформація та телекомунікації	139,84	154,94
Фінансова та страхова діяльність	186,2	208,21
Операції з нерухомим майном	244,95	286,71
Професійна, наукова та технічна діяльність	77,8	90,47
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	43,85	48,19
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування ¹	56,05	66,54
Освіта	41,9	46,12
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	38,8	38,39
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	40,58	52,78

Досвід зарубіжних країн свідчить, що низька продуктивність в переробній промисловості стає на заваді розробки наукоємних комерційних послуг з високою продуктивністю, динамічному розвитку і підвищенню конкурентоспроможності національної економіки в цілому. Вихід на траєкторію динамічного економічного розвитку та високої конкурентоспроможності розвинуті країни, зазвичай,

здійснювали через проходження етапу, де переробна промисловість ставала галуззю з високою продуктивністю і тісною взаємодією з видами діяльності, що пропонують наукомісткі послуги.

Низький рівень продуктивності в переробній промисловості України виступає складною проблемою забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, вирішення якої вимагає проведення докорінних змін в технологічній структурі галузі. Зарубіжний досвід свідчить, що розвиток високо- та середньотехнологічних секторів економіки виступає одним із головних чинників підвищення рівня її конкурентоспроможності. За умов, коли 42,3% в структурі виробництва переробної промисловості України займає низькотехнологічне виробництво, 39% – середньонизькотехнологічне, 16% – середньотехнологічне, і тільки 2,7% – високотехнологічне (табл. 6) витримати натиск міжнародної конкуренції є нереальним. На сьогодні середньозважена частка високо- та середньовисокотехнологічних виробництв в переробній промисловості країн "Великої сімки" досягла 47,3%, а в США наближається до 50% [17, с. 113].

Таблиця 6. Технологічна структура виробництва в переробній промисловості України, %

Групи галузей переробної промисловості	Виробництво										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2010	2011	2012	2013	2014
Всього	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Високотехнологічна	3,6	3,9	3,2	3,3	3,5	3,1	3,3	2,4	2,2	2,5	2,7
Середньо-високотехнологічна	17,3	18,4	19,1	18,4	18,3	20,5	19,8	20,2	21,6	19,0	16,0
Середньо-низькотехнологічна	44,4	45,3	49,1	48,9	49,0	51,8	47,6	44,0	40,0	38,8	39,0
Низькотехнологічна	34,7	32,4	28,6	29,4	29,2	24,7	30,0	33,4	36,2	39,7	42,3

Розраховано за даними Державної служби статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Спроможність національної економіки закріплювати свої конкурентні позиції визначається структурними перетвореннями в напрямі збільшення частки видів економічної діяльності з високою доданою вартістю. В Україні даний підхід реалізується не сповна. Так, в структурі валової доданої вартості в 2014 році найбільшу питому вагу займала оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (16,4 %) (табл. 7), що в значній мірі пов'язано з суттєвими торговельними націнками на товари, які реалізуються на внутрішньому ринку та значною кількістю посередницьких торговельних ланок на шляху руху товарів від виробника до споживача. Впродовж 2010-2014 років намітилась негативна тенденція щодо скорочення частки в структурі валової доданої вартості переробної промисловості з 15,0% в 2010 році до 13,1% у 2014, що є свідченням послаблення її конкурентоспроможності та й економіки в цілому. Про слабкий потенціал підвищення конкурентоспроможності національної економіки свідчить незначна частка в структурі валової доданої вартості таких видів діяльності як: інформація та телекомунікації (3,5%); професійна, наукова та технічна діяльність (3,2 %); діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (1,3%).

Ідентифікації структурних проблем в забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки й окресленню можливих шляхів їх вирішення, а також визначенню переліку вітчизняних товарів, які є конкурентоспроможними на міжнародних ринках, сприяє розгляд зовнішньоекономічної структури економіки, що базується на детальному аналізі структурних характеристик експорту та імпорту. Свідченням конкурентоспроможності окремого виду продукції є переважання її експорту над імпортом, тоді як значне переважання імпорту над експортом сигналізує про низьку конкурентоспроможність.

В якості інструменту такого аналізу, в науковій літературі [18, с. 1602] використовується індекс конкурентоспроможності товарів, який розраховується за формулою:

$$\frac{(E-I)}{E} \times 100,$$

якщо $E-I$ більше нуля

$$\frac{(E-I)}{I} \times 100,$$

якщо $E-I$ менше нуля,

де E – експорт,

I – імпорт,

$E-I$ – сальдо експорту та імпорту.

Таблиця 7. Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності економіки України (у фактичних цінах; %)

	2010	2011	2012	2013	2014
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	8,4	9,5	9,1	10,0	11,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	6,7	7,6	6,7	6,3	5,8
Переробна промисловість	15,0	13,8	14,3	12,8	13,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	3,2	3,6	3,6	3,3	3,3
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,8	0,6	0,6	0,5	0,5
Будівництво	3,7	3,5	3,2	2,9	2,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	16,2	17,2	16,6	16,5	16,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	8,7	9,2	8,1	8,1	8,0
Тимчасове розміщування й організація харчування	0,9	0,9	0,8	0,8	0,7
Інформація та телекомунікації	3,5	3,4	3,6	3,8	3,5
Фінансова та страхова діяльність	6,4	5,2	5,0	5,2	5,1
Операції з нерухомим майном	6,1	6,2	6,9	7,4	7,5
Професійна, наукова та технічна діяльність	2,9	2,7	3,5	3,7	3,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,2	1,3	1,3	1,4	1,3
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	5,2	4,8	4,9	5,3	5,5
Освіта	5,6	5,3	5,9	6,1	5,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	4,0	3,7	4,1	3,8	4,1
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,6	0,6	0,8	1,0	1,0
Надання інших видів послуг	0,9	0,9	1,0	1,1	0,9
Усього в основних цінах	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Наведено за даними Державної служби статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Змістовна інтерпретація індексу конкурентоспроможності вітчизняних товарів, полягає в тому, що всі його можливі значення розміщуються в інтервалі з верхньою межею від 100 (наявність експорту при відсутності імпорту) і нижньою межею, що дорівнює -100, що означає наявність по даній групі тільки імпорту при відсутності експорту. Тобто, додатні значення індексу, близькі до 100 характеризують високу конкурентоспроможність, а від'ємні значення наближені до -100 дуже низьку конкурентоспроможність.

Розрахунки індексу конкурентоспроможності українських товарів, показали, що впродовж 2005-2014 років мало місце зміцнення конкурентних позицій за такими групами товарів, як (табл. 8): жири та олії тваринного або рослинного походження; продукти рослинного походження; деревина і вироби із неї; недорогочінні метали та вироби з них.

Невисокою конкурентоспроможністю (індекс -16,0) вирізняється така група вітчизняних товарів як готові харчові продукти. Із вітчизняних груп товарів, що сформували конкурентоспроможний рейтинг, жодна не належить до сектору технологічної направленості, а представляють сировинний сектор.

Значне послаблення конкурентних позицій в 2014 році порівняно з 2005 спостерігалось за такими товарними групами як: живі тварини, продукти тваринного походження (пониження індексу з 31,8 до -9,7); шкури необроблені, шкіра вичищена (з 47,2 до -29,6). До групи найменш конкурентоспроможних вітчизняних товарів належать: полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них (значення індексу -83,9); прилади та апарати оптичні, фотографічні (65,5); мінеральні продукти (62,1); текстильні матеріали та текстильні вироби (-58,3); продукти хімічної та пов'язаної з нею галузей промисловості (-55,0); взуття, головні убори, парасольки (-52,9). Імпортозалежною українська економіка також є за такими товарними групами: перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння (-45,6); засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби (-44,4); вироби з каменю, гіпсу, цементу (-40,2); машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (-35,1); маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів (-23,6); різні промислові товари (-18,4).

Таблиця 8. Конкурентоспроможність українських товарів на міжнародних ринках

Товарні групи	2005 рік				2010 рік				2014 рік			
	Експорт	Імпорт	Сальдо Е-І	Індекс конкурентоспроможності	Експорт	Імпорт	Сальдо Е-І	Індекс конкурентоспроможності	Експорт	Імпорт	Сальдо Е-І	Індекс конкурентоспроможності
Живі тварини, продукти тваринного походження	732,0	499,6	232,4	31,8	770,8	1216,7	-445,9	-36,6	1014,5	1124,1	-109,6	-9,7
Продукти рослинного походження	1694,8	525,5	1169,3	69,0	3949,9	1526,9	2423,0	61,3	8736,1	2031,6	6704,5	76,7
Жири та олії тваринного або рослинного походження	587,2	204,1	383,1	65,2	2605,0	451,6	2153,4	82,7	3822,0	301,7	3520,3	92,1
Готові харчові продукти	1290,8	1454,7	-163,9	-11,3	2524,1	2488,9	35,2	1,4	3096,3	2601,8	494,5	16,0
Мінеральні продукти	4705,4	11567,3	-6861,9	-59,3	6716,2	21088,1	-14371,9	-68,2	6103,5	16095,4	-9991,9	-62,1
Продукти хімічної та пов'язаної з нею галузей промисловості	2988,3	3097,0	-108,7	-3,5	3209,3	6435,5	-3226,2	-50,1	3054,1	6782,2	-3728,1	-55,0
Полімерні матеріали, пластмаси та вироби	575,0	1937,8	-1362,8	-70,4	680,6	3646,2	-2965,6	-81,3	586,4	3638,1	-3051,7	-83,9
Шкури необроблені, шкіра в-на	210,6	111,2	99,4	47,2	173,8	175,7	-1,9	-1,1	156,7	222,7	-66,0	-29,6
Деревина і вироби із деревини	533,5	199,9	333,6	62,5	827,9	331,1	496,8	60,0	1262,6	294,5	968,1	76,7
Маса з деревини	454,3	1003,9	-549,6	-54,7	939,5	1659,9	-720,4	-43,4	985,6	1289,7	-304,1	-23,6
Текстильні матеріали та текстильні вироби	913,9	1406,2	-492,3	-35,0	734,6	1974,6	-1240,0	-62,8	785,8	1883,3	-1097,5	-58,3
Взуття, головні убори, парасольки	107,7	279,3	-171,6	-61,4	174,7	490,0	-315,3	-64,3	202,8	430,7	-227,9	-52,9
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	218,5	516,2	-297,7	-57,7	398,6	884,5	-485,9	-54,9	479,3	801,5	-322,2	-40,2
Перли природні або дорогоцінне або напівдор. каміння	99,4	224,3	-124,9	-55,7	73,7	302,3	-228,8	-75,7	161,4	296,8	-135,4	-45,6
Недорогоцінні метали та вироби з них	14008,6	2468,7	11539,9	82,4	17272,6	4090,0	13182,6	76,3	15229,0	3324,4	11904,6	78,2
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	2838,7	6340,0	-3501,3	-55,2	5563,2	8076,3	-2513,1	-31,1	5657,2	8720,8	-3063,6	-35,1
Засоби наземного транспорту, літальні а-ти, плавучі засоби	1648,0	3219,5	-1571,5	-48,8	3139,1	3659,2	-520,1	-14,2	1472,1	2648,2	-1176,1	-44,4
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	141,8	507,3	-365,5	-72,0	246,3	880,5	-634,2	-72,0	232,0	672,9	-440,9	-65,5
Різні промислові товари	218,2	323,1	-104,9	-32,5	414,7	680,0	-265,3	-39,0	736,3	902,1	-165,8	-18,4

Розраховано за даними Державної служби статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Висновки та перспективи подальших досліджень

Низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної економіки є результатом і свідченням того, що структурування національної економіки не базується на запровадженні та використанні чинників, які складають основу формування сучасних економічних систем, а саме – науки, прогресивних технологій, інновацій, воно в більшій мірі визначається процесами використання сировинних ресурсів та залучення дешевої робочої сили.

За цих умов, в Україні склалася вкрай небезпечна і складна ситуація, коли взаємозалежність між структурою та конкурентоспроможністю національної економіки в напрямі формування позитивного синергетичного ефекту практично не спрацьовує. Натомість, чітко простежується замикання кола поглиблення негативних взаємовпливів між структурними і конкурентними характеристиками національної економічної системи, коли структура останньої не забезпечує необхідні передумови для формування і закріплення конкурентних переваг, а низька конкурентоспроможність не сприяє розвитку ресурсного потенціалу удосконалення структури економіки. Така ситуація складає загрозу національній безпеці України і потребує активних дій з боку держави щодо оптимізації структури національної економіки, що може розглядатися в якості предмету подальших досліджень.

Author details (in English)

Interdependence of structural and competitive characteristics of national economy

Alla Vasina

Ternopil National Economic University,

11 Lvivska Street, Ternopil, 46020, Ukraine

Postdoctoral Student, Department of Management and Public Administration

e-mail: vasina70@mail.ru

Abstract. In the paper the interdependence of the structure and competitiveness of the national economy is substantiated, the research of which allows to lay the foundation for the objectification of the focusing of the structural reforms to strengthen the competitive position of the economic system as a basis for the further formation and effective use of the socio-economic development potential.

The paper is aimed at outlining the approaches to reveal the interdependence of the structure and competitiveness of the economy and determine the preconditions for the mutual strengthening of the development of structural and competitive characteristics, which should be considered when the priorities and mechanisms of the structural adjustment are formed.

Using the international competitive rankings the competitiveness of the national economy is analyzed and the main vectors of the targeted structural transformations are defined by means of which Ukraine should consolidate and improve its competitive position. The competitiveness of the certain industries and activities of the national economy is studied, using the labor productivity criterion. On the basis of the Ukrainian goods competitiveness index calculating the structural problems in the Ukrainian economy are identified.

Under the results of study it is concluded that in Ukraine there is an extremely difficult situation in which the negative interdependence between the structural and competitive characteristics of the national economic system is strengthening, when the structure of the latter does not provide the necessary conditions for the formation and consolidation of the competitive advantages, and the low competitiveness does not promote the development of the resource potential of the economic structure improving.

Keywords: economic structure, economic competitiveness, structural reforms, competitive positions.

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15vayhne.pdf>

Funding

The authors received no direct funding for this research.

Citation information

Vasina, A. (2015). Interdependence of structural and competitive characteristics of national economy [Vzaiemozalezhnist strukturnykh i konkurentnykh kharakterystyk natsionalnoi ekonomiky]. *Socio-Economic Problems and the State* [online]. 13 (2), p.149-160. [Accessed November 30, 2015]. Available from: <<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15vayhne.pdf>>

Використана література

1. Радзівська С. О. Конкурентоспроможність та інтеграційні перспективи України / С. О. Радзівська. – К.: Знання України, 2012. – 344 с.
2. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення / За ред. д-ра екон. наук І.В. Крючкової. – К.: Основа, 2007.–488 с.
3. IMD World Competitiveness Yearbook 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imd.org/wcc/news-wcy-ranking/>.
4. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti>.
5. Institute of Management Development: Рейтинг конкурентоспособности стран мира в 2015 году. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/news/2015/06/04/7188>.
6. The Global Competitiveness Report 2014–2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/rankings/>.
7. The Global Competitiveness Report: <http://reports.weforum.org/the-global-competitiveness-report>.
8. Бобух І.М. Оцінка національного багатства у контексті міжнародного досвіду / І.М. Бобух // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 2.– С. 33-36.
9. Пустовійт Р.Ф., Кочума І.Ю. Пріоритетні напрями вдосконалення інституційного середовища розвитку людського потенціалу в Україні / Р.Ф. Пустовійт, І.Ю. Кочума // Фінансовий простір. – 2013. –№1(9).– С. 70.
10. Стефанишин О.В. Людський потенціал економіки України: Монографія./ О.В. Стефанишин –Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006.–315с.
11. Индекс развития человеческого потенциала [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index/human-development-index-info>.
12. The Heritage Foundation: Рейтинг экономической свободы стран мира 2015 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/news/2015/01/27/7068>.
13. Портер Майкл, Е. Международная конкуренция : Конкурентные преимущества стран / Портер, Майкл Е. ; под ред. и с предисл. В. Д. Щетинина ; пер. с англ. – М. : Междунар. отношения 1993. – 896 с.
14. Statistical Department UNECE. URL [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unece.org/stats>.
15. Україна: проблеми та перспективи розвитку приватного сектору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://The World Bank. International Finance Corporation: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/01/13/000456288_2014011309344/.
16. Дані Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
17. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення / За ред. д-ра екон. наук І.В. Крючкової. – К.: Основа, 2007.– 488 с.
18. Государственная экономическая политика и Экономическая доктрина России. К умной и нравственной экономике. В 5 т. Т. II. М.: Научный эксперт, 2008. – 1048 с.

References

1. Radziivska S.O. Competitiveness and integrative perspectives of Ukraine [*Konkurentospromozhnist ta intehratsiini perspektyvy Ukrainy*]. Kyiv, Znannia Ukrainy, 2012, p. 344.
2. Competitiveness of Ukraine's economy: state and perspectives of increase [*Konkurentospromozhnist ekonomiky Ukrainy: stan i perspektyvy pidvyshchennia*]. Under edition of I.V.Kriuchkova, Kyiv, Osнова, 2007, p. 488.
3. *IMD World Competitiveness Yearbook 2015*, available at: <http://www.imd.org/wcc/news-wcy-ranking/>.
4. Position of Ukraine in the rating of the world countries with the Global Competitiveness Index [*Pozytisia Ukrainy v reytynhu krain svitu za Indeksom hlobalnoi konkurentospromozhnosti*], available at: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti>.
5. Institute of Management Development: Rating of the world countriesw competitiveness in 2015 [*Institute of Management Development: Reitinh konkurentosposobnosti stran mira v 2015 godu*], available at: <http://gtmarket.ru/news/2015/06/04/7188>.
6. *The Global Competitiveness Report 2014–2015*, available at: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/rankings/>.
7. *The Global Competitiveness Report*, available at: <http://reports.weforum.org/the-global-competitiveness-report>.

8. Bobukh I.M. Assessment of the national welfare in the context of international experience [Otsinka natsionalnoho bahatstva u konteksti mizhnarodnoho dosvidu]. *Ekonomika i prohozuvannia = Economics and Forecasting*, 2011, No. 2, pp. 33-36.
9. Pustoviit R.F., Kochuma I.Yu. Priority trends of improvement of the institutional environment of the human potential development in Ukraine [Priorityetni napriamy vdoskonalennia instytutsiinoho seredovyshcha rozvytku liudskoho potentsialu v Ukraini]. *Finansovyi prostir = Financial space*, 2013, No. 1(9), pp. 70.
10. Stefanyshyn O.V. Human potential of Ukraine's economy: Monograph [*Liudskyi potentsial ekonomiky Ukrainy: Monohrafiia*]. Lviv: Publishing center of Ivan Franko National University, 2006, p. 315.
11. Index of human potential development [*Indeks razvitiia chelovecheskoho potentsyala*], available at: <http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index/human-development-index-info>.
12. The Heritage Foundation: Rating of economic freedom of the world countries in 2015 [*The Heritage Foundation: Reiting ekonomicheskoi svobody stran mira 2015 goda*], available at: <http://gtmarket.ru/news/2015/01/27/7068>.
13. Porter E.M. International competitiveness: Competitive advantages of countries [*Mezhdunarodnaia konkurentsiia : Konkurentnye preimushchestva stran*]. Under edition of V.D.Shchetinin; translated from English, Moscow, International relations, 1993, p. 896.
14. *Statistical Departament UNECE*, available at: <http://www.unece.org/stats>.
15. Ukraine: problems and prospects of development of the private sector [*Ukraina: problemy ta perspektyvy rozvytku pryvatnoho sektoru*]. The World Bank. International Finance Corporation, available at: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/01/13/000456288_2014011309344/
16. Data from State Statistic Service of Ukraine [*Dani Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy*], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
17. Competitiveness of Ukraine's economy: state and perspectives of increase [*Konkurentospromozhnist ekonomiky Ukrainy: stan i perspektyvy pidvyshchennia*]. Under edition of I.V. Kriuchkova, Kyiv, Osnova, 2007, p. 488.
18. State economic policy and economic doctrine of Russian Federation. To intelligent and moral economy. In 5 Vol., Vol. II. [*Gosudarstvennaja jekonomicheskaja politika i Jekonomicheskaja doktrina Rossii. K umnoj i npravstvennoj jekonomike. V 5 t. T. II.*]. Moscow, Scientific expert, 2008, p. 1048.

© 2015 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.

The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.

Under the following terms:

Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.

You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.

No additional restrictions

You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

